

Опубліковано в:

Країни пострадянського простору: виклики модернізації: збірник наукових праць / за заг. ред. канд. іст. наук, доцента А.Г.Бульвінського / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» – К.: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2016. – 306 с. 163-173

<http://ivinas.gov.ua/uk/publikatsiji/novi-vydannia-instytutu/krainy-postradianskoho-prostoru-vyklyky-modernizatsii-zbirnyk-naukovykh-prats-za-zah-red-kand-ist-nauk-dotsenta-ah-bulvinskoho-k-derzhavna-ustanova-institut-vsesvitnoi-istorii-nan-ukrainy-2016-306-s.html>

УДК 316.422 (55)

Пророченко Н. О.

ІРАНСЬКИЙ ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ: СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Здійснюється аналіз процесів модернізації політичної системи Ісламської Республіки Іран, її специфічних рис. Досліджується вплив соціокультурних чинників на темпи, форми і результати трансформації сучасних політичних інститутів Ірану, визначається ступень їхньої ефективності у підтриманні функціонування суспільства та його захисті від зовнішнього тиску.

Ключові слова: Іран, модернізація, політична система, соціальна політика, шиїзм.

*Пророченко Н. А. **Иранский опыт модернизации: общественно-политический аспект.** Анализируются процессы модернизации политической системы Исламской Республики Иран, ее специфических черт. Исследуется влияние социокультурных факторов на темпы, формы и результаты трансформации современных политических институтов Ирана, определяется степень их эффективности в поддержании функционирования общества и его защите от внешнего давления.*

Ключевые слова: Иран, модернизация, политическая система, социальная политика, шиизм.

*Prorochenko N. O. **The Iranian Experience of Modernization: Social and Political Dimensions.** This paper analyzes the political system modernization processes of Islamic Republic of Iran and its specific features. The author examines the socio-cultural impact on pace, forms and results of transformation of the Iranian modern political institutions, and defines the level of their efficiency in maintaining the functioning of society and in its protection from external pressure.*

Key words: Iran, modernization, political system, social politic, Shiism.

До середини ХХ ст. поняття модернізації традиційно асоціювалося з західними інституціональними моделями, цінностями і формами поведінки, які і європейцями, і політичними елітами інших регіонів сприймалися як безальтернативні. Проте, сучасний розвиток, зокрема,

країн ісламського регіону, доводить, що у процесі модернізації держави використовують західний досвід, і водночас спираються на власні культурні та історичні традиції, створюючи при цьому теж сучасні спільноти, але відмінні від західного еталону.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що для України та інших пострадянських країн, які потребують комплексної економічної й науково-технічної модернізації та політичного оновлення, може бути корисним вивчення досвіду модернізації Ісламської Республіки Іран (ІРІ). Адже модернізація Ірану відбувається в умовах несприятливого зовнішньополітичного клімату, наявності комплексу складних внутрішніх соціально-економічних проблем та, попри це, виявляється успішною у багатьох сферах.

Мета роботи полягає в аналізі іранського досвіду модернізації з точки зору поєднання ісламських соціально-політичних принципів і західних моделей розвитку, та ступеня ефективності функціонування такого симбіозу в умовах нинішньої світової системи.

У науковому середовищі триває дискусія про можливість існування «альтернативних сучасностей» та їхню рівнозначну західній «еталонній» моделі спроможність забезпечити суспільний розвиток, оптимістичну перспективу і захист культурної парадигми у світі, що глобалізується. Такої думки дотримуються, зокрема, ізраїльський соціолог Ш.Ейзенштадт, американські дослідники С.Хантінгтон, Л.Пай, британський політолог Ф. Холідей, українські науковці Ю. В. Павленко, В. К. Гура. Разом з тим, ряд дослідників, як професор лондонського Університету Бейбек С. Зубейда, американські соціологи Р. Робертсон і К. Уайт, австрійський соціолог К. Сетіна, наголошують, що глобалізація неминуче веде до значної стандартизації економічних, правових, владно-силових механізмів, рівнів компетентності працівників, а часом і культурних смаків.

В контексті цієї полеміки розглянемо іранський досвід модернізації в період існування Ісламської Республіки Іран.

В ході своєї історії Іран здійснив апробацію різних варіантів модернізації: й ліберального, й ісламського типу. Ліберальний проект модернізації західного зразка реалізовувався режимом шаха Мохаммеда Реза Пехлеві (1941–1979). Політика реформ отримала назву «білої революції шаха і народу» (1963–1977). Через реформу аграрного сектору і прискорену індустріалізацію вдалося забезпечити високі темпи приросту ВВП (10,8% у 1967–1977 рр.) та доходу на душу населення (з 172 дол. до 457 дол. у 1963–1973 рр. і до 2020 дол. у 1977 р.) [6]. Спостерігались позитивні зміни у галузі освіти, пенсійного забезпечення, знизилася дитяча смертність. Подальше нарощування темпів реформ спричинило поглиблення нерівномірності розвитку «сучасних» і «традиційних» сегментів іранської економіки. Відповідно, збільшилась дистанція між суспільними верствами, що залучені до модернізації (шахська родина і наближені особи, великий бізнес, кваліфіковані робітники, загалом 10% населення) та тими, хто відсторонений від неї (середні і дрібні підприємці, ремісники, торговці, духовенство). У 1977 р. багатство шахської родини оцінювалось у 5–20 млрд. дол., а річний бюджет 54% іранських родин складав 80 дол. (1974 р.), 65% населення не мали доступу до медичної допомоги, середня тривалість життя становила 55 років [7]. Ідеологічним підґрунтям реформ були націоналістичні, а не ісламські цінності, адже шах намагався перетворити Іран на світську державу. При цьому, процес реформ здійснювався жорстко авторитарними методами, за відсутності будь-якого діалогу з суспільством щодо темпів, напрямів, результатів перетворень.

Така модернізація була відторгнута суспільством, що прагнуло збереження традиційних механізмів суспільної взаємодії відповідно до прийнятих у суспільстві уявлень про соціальну справедливість, суспільну користь, мету розвитку держави. В результаті народних протестів династія Пехлеві була повалена. За результатами референдуму 1 квітня 1979 р. Іран був проголошений Ісламською республікою.

Іранський досвід формування оригінальної і, що важливо, життєздатної політичної системи пояснюється значною мірою особливостями релігії та її місця у суспільній свідомості і системі пріоритетів. Іран є релігійно однорідною країною: 98% населення – мусульмани, з них 89% – шиїти. Хоча перси в етнічному відношенні представляють собою більшість (61%), вони не мають статусу титульної нації. Спирання на націоналізм неминуче призвело б до загострення відносин з національними меншинами (азербайджанці (22,5% населення Ірану), курди (7,5%) та інші) [1].

Згідно шиїтської імамїтської доктрини, суспільством керують довірені особи дванадцятого (прихованого) імама, який зник у IX ст. На цю роль завжди претендували релігійні авторитети, посиляючись на свої знання у галузі релігії. Проте, світські правителі – шахи не бажали з цим миритися, намагалися зосередити всю владу у своїх руках. Так, наголошує російський політолог І.В. Кудряшова, принцип імамату створив в іранській державі своєрідний «конфлікт легітимностей», на відміну від, наприклад, Османської імперії, де султан був одночасно і халіфом (духовним головою правовірних) [3, с. 110]. Становище іранських шиїтських богословів традиційно вирізнялося високим рівнем автономії від політичної влади. Авторитет муджтахідів¹ в суспільстві був надзвичайно високим. Важливою відмінністю шиїзму від інших ісламських течій є визнання можливості широкої інтерпретації ісламських норм через механізм іджтіаду². Шиїзм історично позиціонував себе як течія, що об'єднує знедолених і незадоволених, він робив більший акцент на реалізації понять справедливості і рівності мусульман. Шиїтам, як меншості в ісламському світі, притаманне почуття жертвовності, згуртованості, готовності мужньо

---

1 Муджтахід- найбільш авторитетний у галузі ісламського права учений-богослов, що має право на іджтіад.

2 Іджтіад - право шиїтського богослова на винесення судження, коментаря або рішення з важливих питань суспільного і релігійного життя, на основі ісламських норм, які визнаються мусульманською громадою і набувають сили закону.

переносити випробування, що підкріплюється розвиненим культом мучеництва.

Такі соціокультурні особливості населення були враховані іранськими мусульманськими інтелектуалами при розробці ідеї іранської моделі політичного устрою з точки зору завдань і уявлень суспільства та об'єктивних реалій і процесів, в яких воно існує.

Серед таких мислителів ісламський соціолог і філософ Алі Шаріаті (1933-1977), який розглядав релігію як засіб боротьби за суспільні інтереси, за реалізацію принципу соціальної справедливості. Забезпечується це тим, що лідер суспільства – імам, будучи знавцем релігійної істини та носієм високих моральних якостей, буде вести суспільство до досконалості, якщо потрібно, то й через випробування, але не заради власних амбіцій чи бажання догодити, а задля реалізації суспільних інтересів. Ще ліберальнішими були погляди аятоли³ Махмуда Талегані (1911-1979), який виступав за недоторканість особистості, її права на свободу особистих переконань, а за державою визнавав право тільки на регулювання, а не встановлення моральних норм. Прихильником принципу «духівництво вище політики» був аятола Мохаммад Шаріатмадарі (1905-1986), який стверджував, що навіть найморальнішу систему мають обирати люди.

Іншим проектом політичної організації суспільства стали ідеї аятоли Рухолли Хомейні (1900-1989). У своїй праці «Ісламське правління» (1971) він виклав концепцію політичного управління країною вищим шіїтським авторитетом (факіхом), спираючись на божественні закони. Саме Р. Хомейні став натхненником і лідером ісламської революції.

Політичну систему сучасного Ірану прийнято називати «ісламською демократією». Відповідно до конституції, яка була розроблена виборними конституційними зборами і прийнята на референдумі (грудень 1979),

---

3 Аятола – (ар. знамення Аллаха) – почесне звання особливо авторитетних муджтахідів.

основою політичної системи став принцип «релігійного народовладдя», яке здійснювалося через систему дуального управління країною.

Домінування релігійної складової в системі влади забезпечується принципом «велейят-е факіх», згідно якого вищим керівником держави проголошується релігійна особа, духовний лідер – рахбар. Основна його функція – визначати головні напрями розвитку країни, приділяючи особливу увагу питанням релігії та ідеології. За конституцією рахбар також є головнокомандувачем Збройних сил. З 1989 р., після смерті аятоли Р. Хомейні, посаду рахбара обіймає аятола Алі Хосейні Хаменеї.

До вищих релігійних політичних органів належать також Наглядова рада (Рада стражників конституції), Рада експертів, Асамблея з визначення державної доцільності, Корпус стражників ісламської революції (КСІР), Вища рада культурної революції (ВРКР).

Наглядова рада перевіряє відповідність законів, які приймає парламент, принципам конституції і нормам ісламу й виносить остаточне рішення щодо їхнього запровадження, затверджує кандидатури на вищі державні посади, які допускаються до участі у виборах. Рада експертів складається з шиїтських богословів, які обирають рахбара і мають право усунути його з посади. Асамблея з визначення державної доцільності має повноваження виносити остаточне рішення щодо набуття чинності законом в разі відсутності згоди між парламентом та Наглядовою Радою. Також конституція надає Асамблеї повноваження разом з рахбаром визначати основні напрями розвитку країни та виконувати дорадчі функції при президенті ІРІ, що робить цей орган одним з найвпливовіших у системі влади в країні. На думку І.В.Кудряшової, створення цього органу (за ініціативи аятоли Р. Хомейні) дозволило підпорядкувати ідеологічні принципи державним інтересам: «саме принцип «державної доцільності» примирив релігійні догми і раціональність» [3, с. 129]. Корпус стражників ісламської революції виконує адміністративні, поліцейські, військові, ідеологічні функції «захисту ісламської революції та її завоювань». Вища

рада культурної революції формує ідеологічну базу режиму, а її рішення набувають силу закону автоматично, без схвалення парламентом.

В Ірані також діють республіканські органи влади – президент і парламент (меджліс). Президент виконує і функції керівника уряду. Практично всі органи влади в Ірані, від посади рахбара до муніципальних рад – виборні.

Судова влада в ІРІ незалежна, очолюється муджтахідом, якого призначає рахбар. Водночас існує посада міністра юстиції, який виконує функцію посередника у відносинах між судовою, законодавчою і виконавчою гілками влади. Звісно, судова влада значною мірою ісламізована, проте, шаріат не є офіційним законом країни.

Протягом 37-літньої історії існування Ісламської Республіки Іран політичний режим здійснював поступову трансформацію системи управління відповідно до потреб часу і запитів суспільства.

У перші роки існування Ісламської республіки функціонували інститути, спрямовані на зміцнення політичного контролю духовенства. Було встановлено однопартійну систему (Партія Ісламської Республіки), функціонував інститут «представників імама» в різних органах влади, діяли революційні трибунали. Було проведено «ісламську культурну революцію»: відновлено мусульманські традиції, введено ісламські норми поведінки і одягу, створено Бюро ісламської пропаганди.

Реформування системи вперше ініціював президент Алі Акбар Хашемі-Рафсанджані (1989–1997) після закінчення ірано-іракської війни (1980–1988), коли постало завдання подолання економічних проблем, які накопичилися за роки внутрішньополітичної конфронтації і виснажливої війни. Хоча основний акцент був зроблений на лібералізацію економіки, політична сфера також зазнала певних змін. Було скасовано посаду прем'єр-міністра, функції якого перейшли до президента, що посилювало його роль в системі виконавчої влади. Було відновлено багатопартійність.

Процеси політичної модернізації були продовжені наступним президентом Мохаммадом Хатамі (1997–2005). Він виступив з ідеєю «ісламського громадянського суспільства», яке на основі критичного осмислення сучасних (в першу чергу зовнішніх) реалій і таких саме критичних підходів до вкорінених у свідомість більшості населення традиційних поглядів, сформувало б новий запит на оновлення системи. Важливою умовою формування ісламського громадянського суспільства М. Хатамі вважав створення можливостей для свідомої і добровільної участі активної частини суспільства у процесі політичних перетворень. На практиці це втілювалося у зростання числа партій і громадських організацій, розширення свободи слова і преси, відмову режиму від надмірного насилля. Було дозволено критикувати режим, частим явищем стали демонстрації і масові виступи. Водночас, більша частина політичних ініціатив М. Хатамі (законопроекти про свободу ЗМІ, про розширення повноважень президента, про обмеження контролю КСІР над виборчим процесом, про створення арбітражного суду з правом відхилення рішень Наглядової Ради) були заблоковані рахбаром. Так система продемонструвала, що зберігається повний контроль консервативного шіїтського істеблїшменту над політичними процесами. Слід зауважити, що розкол на реформаторів і консерваторів в іранському політикумі не пов'язаний з приналежністю до республіканських чи релігійних інститутів влади. Цей дискурс триває всередині релігійних кіл. Адже всі президенти Ірану (за виключенням М. Ахмадінеджада) мають духовний титул ходжат-оль-іслам⁴.

Підтвердженням того, що більшість населення проти зміни ісламського режиму, стала перемога на чергових президентських виборах Мохаммада Ахмадінеджада (2005–2013). Його бачення модернізації передбачало реанімацію ідей і методів перших післяреволюційних років. Проте, президентство М. Ахмадінеджада позначилося його конфронтацією

---

⁴ Ходжат-оль-іслам (ар. доказ ісламу) – високий релігійний титул, який присуджується особам, що здобули вищу релігійну освіту і володіють глибокими знаннями в галузі ісламського права і теології

з рахбаром і законодавчих органів влади з виконавчими. Президент виявився консервативніше за більшість консерваторів у владі. Ця ситуація показала, що той рівень демократизації політичної системи, який утворився на першу декаду ХХІ ст. був закономірним і свідомо створеним у процесі еволюції іранської політичної системи. Так, досить ілюстративними з точки зору суспільного клімату стали президентські вибори 2009 р. В них проявилися всі суперечності поточного етапу модернізації Ірану. З одного боку, рекордною для іранської історії була явка виборців – 85,2%, що є само по собі свідченням демократичності політичної процедури. З іншого боку, перемогу знову здобув М. Ахмадінежад з відривом у 28,9% голосів від свого опонента від реформаторських сил Мір Хосейна Мусаві. Виборча кампанія спровокувала масовий протестний «зелений рух», який був жорстко придушений владою.

Нинішня політична ситуація, як уявляється, є свідченням досягнення компромісу між суспільними (досить неоднорідними) прагненнями і інтересами релігійного консервативного істеблішменту, перед усім духовного лідера країни. Так, нинішнім президентом Ірану є Хасан Роухані (з 2013р.), який має підтримку як з боку рахбара А. Хаменеї, так і у реформаторів. Х. Роухані проводить політику подальшої політичної лібералізації: відбулася амністія політичних в'язнів, здійснюються спроби деполітизувати вищі навчальні заклади і розширити їхнє самоврядування, ведеться робота щодо розширення прав жінок. За результатами парламентських виборів 2016 р., консерватори отримали 121 місце в парламенті (з 290), а реформатори – 133, решту незалежні депутати⁵ [9]. Одночасно відбулися вибори до Ради експертів, до складу якої в результаті увійшли 20 прихильників реформ, 27 консерваторів, а 35 членів Ради підтримуються обома політичними течіями [2]. Як пом'якшення політичного клімату сприймається факт подання заявки на участь у

---

⁵ Дані про результати парламентських виборів 2016 р., що оприлюднені у різних ЗМІ, суттєво відрізняються через невизначену політичну ідентичність окремих депутатів.

виборах до Ради експертів жінки – професора університету «Азад» (м. Мешхед), доктора наук в галузі ісламського права Есмат Саваді (її кандидатура не була затверджена Наглядною Радою і у виборах вона участі не приймала). Водночас, кількість жінок-депутатів новообраного парламенту зростає до 15 осіб, з яких 14 належать до реформаторського крила [2]. Усе ж, очікувати кардинальних змін у політичній системі Ірану не варто. Укріплення позицій реформаторів в парламенті заспокоїть населення, полегшить проведення поточних реформ президентом, однак, фундаментальні питання будуть і надалі вирішуватися рахбаром.

За часи існування Ісламської республіки було досягнуто безумовного прогресу у модернізації соціально-економічного життя. Всі верстви населення, незалежно від статків, забезпечені доступом до основних комунальних послуг. На 2010 р. 100% сільського населення були забезпечені газом, електроенергією і якісною питною водою, всі школи країни забезпечені комп'ютерами. В Ірані працює програма доступного житла «Мехр», урядом М. Ахмадінеджада випущено «акції справедливості», по яких кожному іранцю нараховується частка доходів від продажу нафти і приватизації державних компаній (15-20 дол.). У країні реалізовується політика субсидування споживчих товарів, рівень пенсійних виплат забезпечує людям старшого віку пристойний рівень життя, середня тривалість життя зростає до 70 років у чоловіків і до 73 у жінок. Це кращий показник, ніж в Марокко, Індонезії, Україні, Росії. Витрати на охорону здоров'я в країні становлять 5–6% ВВП [4]. Помітним напрямом соціальної політики чинної іранської влади є освіта. Уряд проголосив отримання освіти релігійним обов'язком людини і досяг на цьому шляху значних успіхів. За роки існування ІРІ кількість письменного населення старше 15 років зростає до 98% [8]. Іранська влада витрачає на освіту 5% ВВП і близько 20% бюджетних витрат [4].

Соціальну політику іранської влади можна визнати в цілому успішною. Люди відчують, що реформи відбуваються на їхню користь.

Незважаючи на відносне погіршення показників економічного розвитку на 2012 р. через санкції, які були запроваджені у відповідь на розробку Іраном «ядерної програми», та у зв'язку з падінням цін на нафту, іранська влада зберігає курс на розбудову соціально орієнтованої ринкової економіки. В країні продовжується приватизація, активніше залучаються іноземні інвестиції, розвиваються технології. Це призводить до поглиблення соціальної диференціації. Проте, система соціального захисту, яка відповідає ісламським нормам (і значною мірою функціонує за рахунок їх вкорінення в суспільній свідомості), дозволяє амортизувати вплив негативних наслідків економічної лібералізації.

Активно обговорюваним в науковому середовищі є питання подальшої модернізації іранської системи влади відповідно до вимог сучасних глобальних змін, приведення політико-економічної сфери у відповідність до світових трендів. Існує занепокоєння, що в іранському суспільстві накопичуються проблеми і психологічна втома від жорстких норм і механізмів їх підтримання з боку релігійно-політичних інститутів, що ускладнює і, можливо, більш повільні, ніж очікує населення, темпи економічного розвитку призведуть до того, що населення покладатиме відповідальність за невдачі на релігійний істеблішмент.

Водночас очевидно, що іранська політична система володіє суттєвим запасом міцності. Ірані сформувався особливий тип демократії, яка представляє собою представницьку систему з релігійним цензом і широким консенсусом всередині правлячої еліти. Цей консенсус забезпечується відсутністю ідеологічних супротивників шиїтського духовенства, які були усунуті з політичної арени після революції 1978–79 рр., і відносно високим рівнем релігійної свідомості громадян, що виступає важливим чинником консолідації багатонаціонального населення. Іранська еліта прагне зберегти владу і привілеї, примножити багатство, але при цьому забезпечити економічний розвиток і стабільність держави,

задовольнити хоча б частину сподівань населення, захистити Іран від зовнішнього тиску та поширити його вплив на сусідні регіони.

Практика доводить, що механічно копіювати чужий досвід неможливо. У різних суспільствах існують свої «мотиватори» соціально відповідальної поведінки еліти і суспільства. Іран знайшов, як увяляється свою формулу. Вона дозволила країні забезпечити економічний розвиток, суспільну консолідацію і державний суверенітет в період жорстких міжнародних санкцій, а також швидко нарощувати темпи відновлення своїх позицій і реалізації інтересів у нинішній постсанкційний період.

Використані джерела та література

1. [Врадий Антон](#). «Третий путь» Ирана [Электронный ресурс] / А. Врадий. – Электронные данные. – [Информационно-аналитический портал Геополитика]. – Режим доступа: <http://www.geopolitica.ru/article/tretiy-put-irana#.V1Vy3khKV95> (дата обращения 30.05.2016). – Загл. с экрана.

2. Евстратов Антон. Кто победил на выборах в Иране? [Электронный ресурс] / А. Евстратов. – Электронные данные. – [EurAsia Daily]. – Режим доступа: <http://eadaily.com/ru/news/2016/03/04/kto-pobedil-na-vyborah-v-irane> (дата обращения 30.05.2016). – Загл. с экрана.

3. Кудряшова И.В. Иран как случай исламской модернизации [Электронный ресурс] / И.В. Кудряшова. – Электронные данные. – [журнал Политическая наука. – 2012.– № 2. – с. 107-134]. – Режим доступа: http://inion.ru/index.php?page_id=186&id=722&at=a&pid= (дата обращения 28.05.2016). – Загл. с экрана.

4. Мамедова Н. Особенности социальной политики Ирана в период исламской государственности [Электронный ресурс] / Н.М. Мамедова. – Электронные данные. – [Мировое и национальное хозяйство. – 2013. – №1(24)]. – Режим доступа: <http://www.mirec.ru/2013-01/osobennosti-socialnoj-politiki-irana-v-period-islamskoj-gosudarstvennosti> (дата обращения 2.06.2016). – Загл. с экрана.

5. Мамедова Н.М. Иранская модель модернизации [Электронный ресурс]: [Интернет-портал] / Н.М. Мамедова. – Электронные данные. – [Farsiiran]. – Режим доступа: <http://farsiiran.narod.ru/analytics/irmassmedia/irmodelmodern.htm> (дата обращения 27.05.2016). – Загл. с экрана.

6. Мамедова Н.М. Проблемы модернизации и либерализации экономической системы Ирана (исторический аспект) [Электронный ресурс] / Н.М. Мамедова. – Электронные данные. – [Ближний Восток и современность. – Вып. 2. – М. – 1996. – С. 86-97]. – Режим доступа: <http://middleeast.org.ua/research/iran4.htm> (дата обращения 27.05.2016). – Загл. с экрана.

7. Николаев Игорь. Исламская революция в Иране: Заря нового мира [Электронный ресурс] / И. Николаев. – Электронные данные. – Режим доступа: http://www.iran.ru/news/analytics/92483/Islamskaya_revolyuciya_v_Irane_Zarya_novogo_mira(дата обращения 27.05.2016). – Загл. с экрана.

8. [Сайрус Амир-Мокри](#). Неожиданная удача для Ирана? [Электронный ресурс] / [Сайрус Амир-Мокри](#), [Хамид Биглари](#). – Электронные данные. – [Россия в глобальной

политике]. – Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/global-processes/Neozhidannaya-udacha-dlya-Irana-17941> (дата обращения 28.05.2016). – Загл. с экрана.

9. Сторонники Роухани победили на парламентских выборах в Иране. [Электронный ресурс]: [Интернет-портал]. – Электронные данные. –[[Международная мониторинговая организация CIS-ЕМО CIS-Europe Monitoring Organization](#)]. – Режим доступа: <http://www.cis-emo.net/ru/news/storonniki-rouhani-pobedili-na-parlamentskih-vyborah-v-irane> (дата обращения 28.05.2016). – Загл. с экрана.

Відомості про автора. Пророченко Наталія Олександрівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, доцент. Доцент кафедри мов і цивілізацій Близького та Середнього Сходу Київського національного лінгвістичного університету.